

УДК 75.03(477-25):711.4

DOI 10.32461/2226-3209.4.2025.351868

**Цитування:**

Заїка Г. О. Міський простір Києва в образотворчому мистецтві України початку XXI століття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 4. С. 227–231.

*Заїка Галина Олександрівна,*  
аспірантка Національної академії  
керівних кадрів культури і мистецтв  
<https://orcid.org/0000-0002-2454-2408>  
[dme2122.gzaika@dakkkim.edu.ua](mailto:dme2122.gzaika@dakkkim.edu.ua)

Zaika H. (2025). Urban Space of Kyiv in Ukrainian Fine Art of the Early 21st Century. National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal, 4, 227–231 [in Ukrainian].

## МІСЬКИЙ ПРОСТІР КИЄВА В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ УКРАЇНИ ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

**Мета статті** – на основі аналізу художнього образу міського простору Києва в українському образотворчому мистецтві початку XXI століття виявити основні художні тенденції і підходи до його репрезентації та визначити їх зв'язок із соціокультурними процесами сучасності. **Методологія дослідження** спирається на мистецтвознавчий та історико-культурний підхід, зумовлений багатовимірним характером міського простору як художнього і соціокультурного феномену. У роботі застосовано також метод мистецтвознавчого аналізу для вивчення стилістичних і композиційних особливостей творів, іконографічний та іконологічний методи – для виявлення їхніх смислових і символічних значень. Історико-культурний і аналітичний методи використано з метою розгляду художніх інтерпретацій міського простору Києва крізь призму соціокультурних процесів початку XXI століття. **Наукова новизна** дослідження полягає в систематизації та узагальненні основних тенденцій репрезентації міського простору Києва в українському образотворчому мистецтві початку XXI століття на основі аналізу широкого кола сучасних художніх практик. У роботі здійснено спробу розглянути образ столиці як цілісний художній феномен, що формується під впливом історичних, культурних і соціальних чинників. Уточнено та доповнено уявлення про специфіку художніх підходів до зображення київського міського середовища в сучасному українському мистецтві, а також простежено їхній зв'язок із процесами трансформації суспільної свідомості, історичної пам'яті та культурної ідентичності початку XXI століття. Отримані результати розширюють наявні мистецтвознавчі уявлення про роль міського простору як важливого смислового та образного компонента сучасної художньої культури. **Висновки.** Дослідження дає змогу розглядати міський простір Києва як складний багатовимірний художній феномен, що формується в тісному зв'язку із соціокультурними процесами сучасності. Проаналізовано художні стратегії репрезентації міста в українському образотворчому мистецтві початку XXI століття та вивчено основні тенденції художнього осмислення київського міського середовища, що дозволяє розкрити специфіку сучасних візуальних інтерпретацій столиці у взаємозв'язку з процесами трансформації культурної свідомості та історичної пам'яті.

**Ключові слова:** реалістичний живопис, київський міський пейзаж, Київ, міський простір, образотворче мистецтво України XXI століття, сучасне мистецтво, урбаністика.

*Zaika Halyna, Postgraduate Student, National Academy of Culture and Arts Management*

### **Urban Space of Kyiv in Ukrainian Fine Art of the Early 21st Century**

**The purpose of the article** is to analyse the artistic image of the urban space of Kyiv in Ukrainian fine art of the early 21st century, to identify the main artistic trends and approaches to its representation and to determine their connection with the socio-cultural processes of modernity. **The research methodology** is based on an art historical and cultural approach, due to the multidimensional nature of urban space as an artistic and socio-cultural phenomenon. The work also uses the method of art historical analysis to study the stylistic and compositional features of works, iconographic and iconological methods to identify their semantic and symbolic meanings. Historical-cultural and analytical methods are used to consider artistic interpretations of the urban space of Kyiv through the prism of socio-cultural processes of the early 21st century. **The scientific novelty** of the study lies in the systematisation and generalisation of the main trends in the representation of the urban space of Kyiv in Ukrainian fine art of the early 21st century based on the analysis of a wide range of modern artistic practices. The work attempts to consider the image of the capital as a holistic artistic phenomenon, which is formed under the influence of historical, cultural, and social factors. The idea of the specificity of artistic approaches to the depiction of the Kyiv urban environment in modern Ukrainian art is clarified and supplemented, and their connection with the processes of transformation of public consciousness, historical memory and cultural identity of the beginning of the 21st century is traced. The results obtained expand the existing art historical ideas about the role of urban space as an important semantic and figurative component of modern artistic culture. **Conclusions.** Thus, the

conducted research allows us to consider the urban space of Kyiv as a complex multidimensional artistic phenomenon, which is formed in close connection with the socio-cultural processes of modernity. The artistic strategies of city representation in Ukrainian fine art of the beginning of the 21st century are analysed and the main trends of artistic understanding of the Kyiv urban environment are studied, which allows us to reveal the specifics of modern visual interpretations of the capital in connection with the processes of transformation of cultural consciousness and historical memory.

**Keywords:** realist painting, Kyiv cityscape, Kyiv, urban space, Ukrainian fine art of the 21st century, contemporary art, urban studies.

Актуальність теми дослідження. На початку ХХІ століття Київ переживає інтенсивні соціальні, культурні та урбаністичні трансформації, що суттєво впливають на художні практики та характер візуальної репрезентації міського середовища. Міський простір столиці дедалі частіше постає не лише як сукупність архітектурних форм, а як складний соціокультурний і символічний феномен, у якому поєднуються історична пам'ять, сучасна архітектура, повсякденні практики та процеси формування національної ідентичності.

У сучасній мистецтвознавчій думці дослідження семантичних конотацій міста посідає важливе місце, зокрема, воно розглядається як простір пам'яті, колективного досвіду та формування ідентичності. Київ, як столиця України, що характеризується багатовіковими традиціями, складною просторовою структурою та драматичними історичними подіями новітнього часу, постає одним із ключових образів та об'єктів художньої рефлексії у сучасному українському образотворчому мистецтві. Варіативність художніх репрезентацій міського простору Києва відображають символічність змін у мистецькому середовищі та втілюють у собі процеси трансформації національної культури, формування нової візуальної мови у призмі переосмислення культурної ідентичності в умовах сучасного суспільства. Актуальність обраної теми зумовлена також необхідністю комплексного аналізу художніх репрезентацій київського міського простору в образотворчому мистецтві початку ХХІ століття, оскільки наявні дослідження переважно мають фрагментарний характер. Звернення до цієї проблематики дозволяє не лише систематизувати основні художні стратегії осмислення образу столиці, але й розкрити їхній зв'язок із процесами трансформації культурної свідомості та історичної пам'яті.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематика міського простору та міського пейзажу в українському образотворчому мистецтві опосередковано порушується у працях провідних вітчизняних

мистецтвознавців, присвячених загальним процесам розвитку сучасного мистецтва та трансформаціям візуальної культури. Серед науковців, які досліджували цю тематику, варто виокремити таких авторів, як В. Сидоренко [3], Л. Смирної [4], Д. Горбачова [1], О. Петрової [2], Г. Скляренко [5; 6], В. Михальчука [9], Ж. Денисюк [7], М. Юр [10] та ін. Дослідники аналізували розвиток міського пейзажу у ХХ столітті, особливості київської художньої школи, а також тенденції сучасного мистецтва. Водночас слід зазначити, що проблема репрезентації міського простору Києва саме в образотворчому мистецтві початку ХХІ століття досі не стала предметом спеціального комплексного мистецтвознавчого дослідження, що й зумовлює актуальність і наукову перспективність обраної теми.

Метою статті є визначення ключових тенденцій репрезентації міського простору Києва в образотворчому мистецтві України початку ХХІ століття; аналіз художніх стратегій формування образу міста та виявлення зв'язків між мистецькими практиками та соціокультурними процесами сучасності.

Виклад основного матеріалу. У сучасному мистецтвознавстві поняття «міський простір» розглядається як складна багатовимірна культурна структура, що включає не лише архітектурне середовище, але й історичну пам'ять, соціальні практики та систему символічних значень [3]. У межах цього підходу місто трактується як цілісний культурний організм, у якому матеріальні та нематеріальні компоненти формують єдине смислове (семантичне) поле. Для образотворчого мистецтва початку ХХІ століття характерне посилення уваги до міського середовища як до простору, в якому відбуваються ключові соціокультурні процеси сучасності. Міський простір у художніх творах набуває значення не лише об'єкта зображення, але й засобу осмислення історичних і культурних трансформацій та формування колективної ідентичності.

Українська мистецтвознавиця Г. Скляренко наголошує, що в історико-мистецтвознавчому контексті сучасні підходи

до осмислення міського простору спираються на традиції аналізу українського образотворчого мистецтва другої половини ХХ століття, у межах яких сформувалася інтерпретація міста як певного культурного феномену, а не лише як сукупність архітектурних форм [6]. З цієї позиції Київ виступає як комплексний за своєю природою художній образ. Дослідниця Л. Смирна відзначає, що завдяки його культурній спадщині та статусу центру державотворення, він акумулює у собі різні історичні, архітектурні та семіотичні контексти, що робить його репрезентацію в образотворчому мистецтві багатовимірним із різними семантичними конотаціями [4].

На думку О. Петрової, протягом ХІХ–ХХ століть міський пейзаж виокремлюється в українському образотворчому мистецтві у напрям, якому притаманні власні стилістичні особливості та традиції, зокрема в межах київської художньої школи склалося стійке поєднання ліричного пейзажного бачення з фокусуванням на архітектурне середовище, що зумовило особливий тип образу міста – емоційно-насичений і документально переконливий водночас [2]. У другій половині ХХ століття образ Києва остаточно утверджується як самостійна тема в живописі та графіці. Художники, зокрема Сергій Шишко, Юрій Химич, Віктор Зарецький, Тетяна Яблонська та інші відомі митці, у своїх творах звертаються до історичних районів міста, сакральної архітектури, панорам Дніпра, формуючи візуальний канон столиці як культурного центру.

Сьогодні у мистецтвознавчій думці, образ міста також розглядається у тісному зв'язку з проблематикою культурної та національної ідентичності. Київ у творах українських художників постає не лише як конкретне місто, але як символічний простір, у якому поєднуються історичні наративи та сучасні культурні процеси. Через художні інтерпретації міського простору формується узагальнений образ столиці як культурного центру держави, що зумовлює стійку присутність київської тематики в сучасному образотворчому мистецтві [6].

На початку ХХІ століття ця традиція не зникає, однак зазнає суттєвих змін, а саме зберігаючи інтерес до реального міського ландшафту, митці поступово відмовляються від ідеалізованого та узагальнено-панорамного образу міста, надаючи перевагу більш складним, фрагментарним і контекстуально насиченим композиційним рішенням, що

узгоджується з типологією художніх моделей, окресленою в узагальнюючих дослідженнях українського живопису [10]. Також мистецтво цього періоду характеризується співіснуванням різних художніх напрямів і стилістичних стратегій, зокрема у зображенні Києва воно проявляється у поєднанні оновленого реалістичного живопису з умовно-декоративними, експресивними та концептуальними підходами, що відповідає загальним процесам розвитку українського мистецтва в широкому європейському контексті. Д. Горбачов підкреслює, що розширення образно-пластичної мови та активне використання кольору, фактури й композиційних прийомів узгоджується з тими процесами переосмислення традиції та новаторства, які були окреслені в дослідженнях українського авангарду і його впливу на сучасну художню практику [1].

Одним із провідних напрямів у сучасних художніх інтерпретаціях Києва залишається звернення до його історичної спадщини. У творах митців Сергія Шишка, Юрія Химича, Миколи Глуценка, Івана Пилипенка архітектурні домінанти – Софійський собор, Києво-Печерська лавра, Андріївський узвіз, старі квартали Подолу та Верхнього міста – постають як об'єкти зображення і, водночас, як носії культурної та історичної пам'яті. Також варто відзначити, що сучасний живопис та графіка характеризуються прагненням до узагальнення архітектурних форм, акцентуванням силуету, ритміки забудови та просторової структури міського середовища. Цей підхід відображає тенденцію до символізації міського простору, коли конкретний архітектурний мотив набуває трактування знаку історичної тяглості та культурної спадкоємності [5]. У межах цієї традиції особливе місце посідають київські пейзажі Сергія Шишка, зокрема численні зображення Києво-Печерської лаври та старого міста, а також архітектурні пейзажі Юрія Химича, присвячені Андріївському узвозу та Софійському собору [8].

Початок ХХІ століття для Києва позначений активними містобудівними процесами, що істотно змінюють вигляд міського середовища. Ці процеси відображаються в образотворчому мистецтві, у формі включення нових архітектурних об'єктів у композицію поряд із пам'ятками минулого, фіксуючи реальний стан міського простору як наприклад у серії «Веселі картинки» В. Михальчука [9]. Окремий напрям формують твори, присвячені сучасному урбаністичному

ландшафту – новим житловим масивам, транспортним розв'язкам, мостам, діловим кварталам. Для таких робіт характерна підвищена увага до ритму, геометрії форм та динаміки композиції, що відповідає загальним закономірностям осмислення міської тематики та її футуристичних візій в українському живописі кінця XX – початку XXI століття.

Важливе місце в сучасних художніх інтерпретаціях Києва займає образ повсякденного міського життя. Наприклад, у творчості Дмитра Нагурного, Андрій Богомолу фіксуються вулиці, подвір'я, громадські простори, звичайні міські ландшафти, що формують повсякденне візуальне середовище мешканців столиці. Окремого розвитку в цьому контексті набувають практики безпосередньої фіксації урбаністичного середовища, зокрема плернерні форми роботи, які дозволяють художникам зосередитися на «живому», мінливому характері міського простору та його атмосферних станах [7]. У деяких творах людина виступає активним елементом композиції, підкреслюючи соціальний характер міського простору. В інших людська фігура відсутня, і місто постає як самодостатній художній образ, що акцентує увагу на архітектурі та просторовій організації середовища.

Наукова новизна дослідження полягає в систематизації та узагальненні основних тенденцій репрезентації міського простору Києва в українському образотворчому мистецтві початку XXI століття на основі аналізу широкого кола сучасних художніх практик. У роботі здійснено спробу розглянути образ столиці як цілісний художній феномен, що формується під впливом історичних, культурних і соціальних чинників. Уточнено та доповнено уявлення про специфіку художніх підходів до зображення київського міського середовища в сучасному українському мистецтві, а також простежено їхній зв'язок із процесами трансформації суспільної свідомості, історичної пам'яті та культурної ідентичності початку XXI століття. Отримані результати розширюють наявні мистецтвознавчі уявлення про роль міського простору як важливого смислового та образного компонента сучасної художньої культури.

Висновки. Отже, аналізуючи міський простір Києва в українському образотворчому мистецтві початку XXI століття, можемо стверджувати, що ця тематика посідає стійке й концептуально важливе місце в сучасному

художньому процесі. Міський простір столиці постає як складний культурний феномен, у якому поєднуються історична пам'ять, актуальні соціокультурні процеси, сучасні художні його інтерпретації та візії майбутнього. Варто виділити три основні тенденції у рефлексії міського простору Києва в сучасному образотворчому мистецтві: історичну, трансформаційну та буденну.

Перша тенденція втілюється у зверненні художників Сергія Шишка, Тетяни Яблонської, Анатолія Криволапа, Миколи Глуценка, Івана Пилипенка до образів історичного Києва, а саме: сакральної архітектури, старих районів, знакових міських локацій. Ці образи, водночас, виступають мотивами пейзажів та символічними образами культурної пам'яті та історичної спадкоємності. Саме це підкреслює, що на початку XXI століття зберігається тяглість традиції міського пейзажу, сформованої в українському мистецтві XIX–XX століть. Друга тенденція у сучасному образотворчому мистецтві розкривається у напрямку, який пов'язаний з осмисленням урбаністичних трансформацій столиці. Зображення нової забудови, транспортної інфраструктури, сучасних ділових і житлових кварталів, характерні для творчості художників, таких як Аркадій Чичкан, Дмитро Нагурний, Андрій Богомолу та їх рефлексії динамічних процесів змін міського середовища та ритму життя мегаполісу. Таким чином, Київ у мистецтві постає як місто, в якому одночасно співіснують різні історичні часові пласти. Третьою тенденцією є посилення уваги до повсякденного міського середовища. Через зображення вулиць, дворів, громадських просторів художники фіксують не лише зовнішній вигляд міста, але й специфіку його щоденного функціонування. При цьому міський простір може постати як простір соціальної взаємодії або як автономний, самодостатній художній образ. Суттєвою ознакою сучасного етапу зображення образу Києва є стилістичний плюралізм, у якому співіснують різні художні підходи – від оновленого реалістичного міського пейзажу до умовних, експресивних і концептуальних інтерпретацій. Це свідчить про розширення можливостей художньої мови та про відсутність єдиного канонічного способу репрезентації міського простору.

#### *Література*

1. Горбачов Д. На карті українського авангарду. Міжнародний ART-фестиваль: каталог. Київ, 1996. С. 14–18.

2. Петрова О. М. Третє Око: мистецькі студії: монографічна збірка статей. Київ : Фенікс, 2015. 480 с.
3. Сидоренко В. Д. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань: розвиток візуального мистецтва України ХХ–ХХІ століть. Київ : ВХ [студіо], 2008. 187 с.
4. Смирна Л. В. Століття нонконформізму в українському візуальному мистецтві : монографія. Київ : Фенікс, 2017. 480 с.
5. Скляренко Г. Українське мистецтво другої половини ХХ століття: регіональні проблеми і загальний контекст (частина перша). *Студії мистецтвознавчі*. 2009. № 1 (25). С. 67–78.
6. Скляренко Г. Я. Українські художники: з відлиги до Незалежності : у 2 кн. Кн. 2. Київ : Huss, 2020.
7. Денисюк Ж. З. Урбаністичний акварельний пленер як форма осмислення міського простору в сучасному мистецтві. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2025. № 3. С. 142–147. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2025.344370>.
8. Гаврик І. В. Київський пейзаж у творчості українських митців доби Незалежності. Київ : Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2025. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/54208> (дата звернення: 05.11.2025)..
9. Михальчук В. В. Мотиви урбанізму в українському живописі другої половини ХХ – початку ХХІ століття крізь призму соціокультурних трансформацій. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2025. № 2. С. 243–249. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2025.338976>.
10. Юр М. В. Український живопис ХІХ – початку ХХІ століття: національна, конвенціональна, авторська моделі : дис. ... д-ра мистецтвознавства. Київ : Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України, 2021. 482 с.

### References

1. Horbachov, D. (1996). On the Map of the Ukrainian Avant-Garde. In International ART Festival: Catalogue (pp. 14–18). Kyiv [in Ukrainian].

2. Petrova, O. M. (2015). The Third Eye: Art Studies. Feniks [in Ukrainian].
3. Sydorenko, V. D. (2008). Visual Art from Avant-Garde Shifts to Contemporary Trends: Development of Ukrainian Visual Art of the 20th–21st Centuries. VH [Studio] [in Ukrainian].
4. Smyrna, L. V. (2017). A Century of Nonconformism in Ukrainian Visual Art. Feniks [in Ukrainian].
5. Skliarenko, H. (2009). Ukrainian Art of the Second Half of the 20th Century: Regional Issues and General Context (Part One). *Art Studies*, 1(25), 67–78 [in Ukrainian].
6. Skliarenko, H. Ya. (2020). Ukrainian Artists: From the Thaw to Independence (Vol. 2). Huss [in Ukrainian].
7. Denysiuk, Zh. (2025). Urban Watercolour Plein Air as a Form of Comprehending Urban Space in Contemporary Art. *Herald of the National Academy of Culture and Arts Management*, 3, 142–147 [in Ukrainian].
8. Havryk, I. V. (2025). Kyiv Cityscape in the Works of Ukrainian Artists of the Independence Period. Bachelor's qualification thesis. Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University. Retrieved from: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/54208> [in Ukrainian].
9. Mykhalchuk, V. V. (2025). Motifs of Urbanism in Ukrainian Painting of the Second Half of the 20th – Early 21st Century through the Prism of Sociocultural Transformations. *Herald of the National Academy of Culture and Arts Management*, 2, 243–249 [in Ukrainian].
10. Yur, M. V. (2021). Ukrainian Painting of the 19th – Early 21st Century: National, Conventional, and Authorial Models. Doctoral dissertation. Institute for Problems of Contemporary Art, National Academy of Arts of Ukraine [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 06.11.2025  
Отримано після доопрацювання 08.12.2025  
Прийнято до друку 16.12.2025  
Опубліковано 29.12.2025